Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0824U001029

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 22-02-2024

Статус: Наказ про видачу диплома

Реквізити наказу МОН / наказу закладу: Наказ ХНУ імені В. Н. Каразіна № 0302-3к/470 від 09.04.2024 р.

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Пєшкова Ольга Геннадіївна
2. Olha Pieshkova

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-3616-7852

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 035

Назва наукової спеціальності: Філологія

Галузь / галузі знань: гуманітарні науки

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Філологія

Дата захисту: 21-03-2024

Спеціальність за освітою: Мова та література (англійська)

Місце роботи здобувача: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Код за ЄДРПОУ: 02071205

Місцезнаходження: майдан Свободи, буд. 4, Харків, Харківський р-н., 61022, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): ID 4892

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Код за ЄДРПОУ: 02071205

Місцезнаходження: майдан Свободи, буд. 4, Харків, Харківський р-н., 61022, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Код за ЄДРПОУ: 02071205

Місцезнаходження: майдан Свободи, буд. 4, Харків, Харківський р-н., 61022, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 16.31.41, 16.41.21, 16.31.43

Тема дисертації:

1. Стратегії та чинники англо-українського перекладу мовної гри в науково-популярному дискурсі
2. Strategies and factors of English-Ukrainian translation of language game in popular science discourse

Реферат:

1. Дисертація присвячена визначенню та аналізу чинників та сформованих на їхній основі стратегій англо-українського перекладу різновидів мовної гри в науково-популярному дискурсі. В дослідженні висунуто гіпотезу, що засоби мовної гри виконують в науково-популярному дискурсі низку функцій, сукупна дія яких зумовлює їхній статус перекладацької домінанти, відтворення якої в міжмовному трансфері здійснюється під впливом низки чинників мовного, культурного та особистісного характеру, які, у свою чергу, зумовлюють вибір перекладацької стратегії. Актуальність дослідження визначається потребою комплексного перекладознавчого опрацювання мовної гри як лінгвального та мультимодального феномену в її діяльнісному та результативному вимірах. Такий підхід сприятиме подальшій розбудові науки про переклад на засадах актуальних гуманітарних принципів міждисциплінарності, поліпарадигмальності та мультимодальності. Матеріалом для дослідження виступили 1019 прикладів мовної гри, з яких 416 є лінгвальними каламбурами, 179 – мультимодальними каламбурами, 302 – прецедентними іменами та висловленнями і 122 – оказіональними квазітермінами. Частину матеріалу утворюють переклади, виконані в

перебігу двох ретроспективних експериментів. Методологічну основу дослідження утворюють принципи міждисциплінарності, поліпарадигмальності та мультимодальності, які структурують дослідження та забезпечують його комплексний характер, а отже й надійність отриманих результатів. Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в ньому вперше розроблено комплексний підхід до висвітлення перекладацької специфіки мовної гри в науково-популярному дискурсі на основі принципу тріангуляції, що ґрунтується на поєднанні положень трьох перекладознавчих парадигм та трьох дослідницьких принципів сучасної гуманітаристики. В роботі вперше виокремлено й досліджено стратегії та чинники перекладу мультимодальних каламбурів; висвітлено особливості перекладацьких рішень щодо відтворення мовної гри на основі експериментальних методів; запропоновано принципово нову модель дослідження міжмовного відтворення мовної гри на основі тлумачення перекладу як ігрової діяльності. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів із висновками до кожного з них, загальних висновків, списків використаних джерел, джерел ілюстративного матеріалу, довідкових та лексикографічних джерел та додатків. У першому розділі простежуються філософські та психологічні витоки вивчення мовної гри, здійснюється огляд існуючих підходів до її тлумачення, на основі яких виводиться власна дихотомічна дефініція досліджуваного феномену, обґрунтовується необхідність дискурсного підходу до перекладознавчого висвітлення мовної гри, а також можливість та доцільність вивчення особливостей перекладу найбільш репрезентативних форм її актуалізації в науково-популярному дискурсі. У другому розділі проведено аналіз перекладознавчих підходів до вивчення перекладу як гри, виходячи з якого сформульована власна методологічна концепція, згідно якої переклад об'єднує з грою наявність стратегій і правил. Стратегія перекладу, як і будь-якої іншої гри, має бути скерована на перемогу або виграш, під якими розуміється достатній рівень відповідності між вихідним та цільовим текстами на релевантних рівнях зіставлення: структурно-семантичному, комунікативно-функційному, прагматичному, жанрово-стилістичному, культурному тощо. Деталізовано методику дослідження, що визначається сукупною дією трьох принципів сучасної гуманітарної науки: міждисциплінарності, поліпарадигмальності та мультимодальності. У третьому розділі проаналізовано три різновиди мовної гри у її результативному вимірі: лінгвальні каламбури, мультимодальні каламбури та вербальні прецедентні феномени. Наведено їхні класифікації, релевантні перекладознавчому аналізу, встановлено та описано стратегії їхнього англо-українського перекладу на базі науково-популярного дискурсу. У четвертому розділі проаналізовано переклад оказіональних квазітермінів у діяльнісному вимірі. З цією метою розроблено та імплементовано ретроспективну експериментальну методику, використання якої дозволило верифікувати алгоритмічно сформульовані методи інтерпретації інновацій та стратегії їхнього англо-українського перекладу в науково-популярному дискурсі. Перспективу подальшої роботи бачимо у двох потенційних напрямках, що передбачають як розширення номенклатури засобів реалізації мовної гри, так і розширення номенклатури досліджуваних дискурсів як її середовища.

2. The thesis deals with identifying and analyzing the factors and formed on their basis strategies of English-Ukrainian translation of different types of language game in popular science discourse. The study puts forward a hypothesis that the means of language game perform a number of functions in popular science discourse, the combined effect of which determines their status as a translation dominant, whose reproduction in interlingual transfer is influenced by a number of linguistic, cultural and personal factors, which, in turn, determine the choice of translation strategies. The relevance of the study is determined by the need for a comprehensive translation study of language game as a linguistic and multimodal phenomenon in its activity-based and result-based dimensions. Such an approach will contribute to further development of the science of translation on the basis of the current humanitarian principles of interdisciplinarity, polyparadigmatism and multimodality. The material for the study is presented by 1019 examples of language game, of which 416 are linguistic puns, 179 are multimodal puns, 302 are precedent names and expressions, and 122 are nonce quasi-terms. Part of the material is made up of translations obtained in the course of two retrospective experiments. The methodological basis of the study is formed by the principles of interdisciplinarity, polyparadigmatism and multimodality, which structure the research, provide for its comprehensive nature and, consequently, the reliability of the results obtained. The scientific novelty of the study lies in the fact that it is the first to develop a comprehensive approach to

highlighting the translation specifics of language game in popular science discourse based on the principle of triangulation, which is a combination of the provisions of three paradigms and three research principles of modern humanities. The work is the first to identify and study the strategies and factors of translating multimodal puns; to highlight the specifics of translators' decisions regarding the reproduction of language game based on experimental methods; to propose a fundamentally new model for studying the interlinguistic reproduction of language game based on the approach to translation as a game. The thesis consists of an introduction, four chapters with conclusions to each chapter, general conclusions, a list of references, a list of illustrative material sources, a list of dictionaries and encyclopedias, and appendices. Chapter 1 traces the philosophical and psychological origins of the study of language game, reviews existing approaches to its interpretation, on the basis of which the author derives their own dichotomous definition of the phenomenon under study, substantiates the need for a discourse approach to the analysis of language game, as well as the possibility and expediency of studying the specifics of translating the most representative forms of its actualization in popular science discourse. Chapter 2 analyzes translation studies approaches to the study of translation as a game, based on which the author formulates their own methodological concept, according to which translation resembles a game due to the presence of strategies and rules. The strategy of translation, like that of a game, should be aimed at winning, which means a sufficient level of correspondence between the source and target texts at the relevant levels of comparison: structural, semantic, communicative, functional, pragmatic, genre, stylistic, cultural, etc. The research methodology is outlined as determined by the combined effect of three principles of modern humanities: interdisciplinarity, polyparadigmatism and multimodality. Chapter 3 investigates the three types of language game in its result-based dimension: linguistic puns, multimodal puns and verbal precedent phenomena. Their classifications relevant to translation analysis are presented and strategies of English-Ukrainian translation in popular science discourse are identified and described. Chapter 4 analyzes the translation of nonce quasi-terms in their activity-based dimension. To this end, a retrospective experimental methodology was designed and implemented, the use of which allowed to verify the algorithmically formulated methods of interpreting innovations and strategies of their English-Ukrainian translation in popular science discourse. The prospect of further work is seen in two potential directions, which include both the expansion of the nomenclature of means of realizing language game and the expansion of the nomenclature of the studied discourses as its environment.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Нове вирішення актуального наукового завдання

Публікації:

- Ребрій О.В., Пєшкова О.Г. Як перекладачі грають в мовні ігри (і перемагають): експериментальне дослідження. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов». Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2020. Випуск 92. С. 82-92. https://doi.org/10.26565/2227-8877-2020-92-11 URL: https://periodicals.karazin.ua/foreignphilology/article/view/17235.
- Пєшкова О.Г. Переклад як гра: нова методологія дослідження перекладу мовної гри. Нова філологія. Збірник наукових праць. 2023. № 89. С. 192-200. https://doi.org/10.26661/2414-1135-2023-89-28 URL: http://novafilolohiia.zp.ua/index.php/new-philology/article/view/838.
- Пєшкова О.Г. Прецедентні феномени як засіб мовної гри в англо-українському перекладі науково-популярних текстів. Закарпатські філологічні студії. 2023. Випуск 28. Том 2. С. 154-160. DOI

https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2023.28.2.29 URL: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/28/part_2/29.pdf.
- Rebrii O., Rebrii I., Pieshkova O. When Words and Images Play Together in a Multimodal Pun: From Creation to Translation. Lublin Studies in Modern Languages and Literature. 2022. Vol. 46. № 2. http://dx.doi.org/10.17951/lsmll.2022.46.2.85-97 URL: https://journals.umcs.pl/lsmll/article/view/13820/9861.
- Rebrii O., Pieshkova O. Language games vs. the game of translation. SHS Web of Conferences. 2021. Vol. 105. DOI: https://doi.org/10.1051/shsconf/202110503004.
- Пєшкова О.Г. Прецедентні імена як засіб мовної гри в англо-українському науковому перекладі. Тези доповідей XI науковій конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми перекладознавства та методики навчання перекладу. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2021. С. 54-55.
- Pieshkova Olha The Game of Translation: How to Win. IALS Conference 2021 «Game of Theories». Book of abstracts, 2021. P. 34-35.
- Пєшкова О.Г. Способи перекладу каламбурів в науково-популярних текстах». Тези доповідей XXI науковій онлайн-конференції з міжнародною участю “Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація”. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2022. С. 89-91.
- Пєшкова О.Г. Особливості перекладу оказіоналізмів у науково-популярних текстах. Тези доповідей XXII науковій онлайн-конференції з міжнародною участю “Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація”. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2023. С. 103-105.
- Пєшкова О.Г. Еволюція підходів до визначення поняття «мовна гра». Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Філологічна. 2014. Вип. 44. С. 238–239.
- Пєшкова О.Г. Науковий дискурс як об'єкт реалізації прийомів мовної гри. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія». 2017. Вип. 31 (2). С. 104–108.

Наукова (науково-технічна) продукція: методи, теорії, гіпотези

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПІВ:

Впровадження результатів дисертації: Впроваджено

Зв'язок з науковими темами:

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Ребрій Олександр Володимирович

2. Oleksandr Rebrii

Кваліфікація: д. філол. н., професор, 10.02.16

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-4912-7489

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Код за ЄДРПОУ: 02071205

Місцезнаходження: майдан Свободи, буд. 4, Харків, Харківський р-н., 61022, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Баранова Світлана Володимирівна
2. Svitlana Baranova

Кваліфікація: к. філол. н., доц., 10.02.04

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-9425-9774

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Сумський державний університет

Код за ЄДРПОУ: 05408289

Місцезнаходження: вул. Римського-Корсакова, буд. 2, Суми, Сумський р-н., 40007, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Гнєдкова Олена Геннадіївна
2. Olena Hniedkova

Кваліфікація: к. пед. н., доц., 13.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-5419-4678

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

Код за ЄДРПОУ: 02070714

Місцезнаходження: вул. Іоанна Павла II, буд. 17, Київ, 01042, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Черноватий Леонід Миколайович

2. Leonid Chernovaty

Кваліфікація: д.пед.н., професор, 13.00.02

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-3411-9408

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Код за ЄДРПОУ: 02071205

Місцезнаходження: майдан Свободи, буд. 4, Харків, Харківський р-н., 61022, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Лук'янова Тетяна Геннадіївна

2. Tetiana Lukianova

Кваліфікація: к. філол. н., доц., 10.02.04

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-8180-7310

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Код за ЄДРПОУ: 02071205

Місцезнаходження: майдан Свободи, буд. 4, Харків, Харківський р-н., 61022, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VIII. Заключні відомості

Власне Прізвище Ім'я По-батькові голови ради	Мартинюк Алла Петрівна
Власне Прізвище Ім'я По-батькові головуючого на засіданні	Мартинюк Алла Петрівна
Відповідальний за підготовку облікових документів	Шевченко Андрій Олександрович
Реєстратор	УкрІНТЕІ

Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є відповідальним за реєстрацію наукової діяльності

Юрченко Тетяна Анатоліївна